

Радощі та прикροщі славнозвісної Молл Флендерс

КУПИТИ

Завзятий поборник здорового глузду, віротерпимості і свободи слова, автор ніколи не займав ніяких офіційних посад, проте на його думку зважали навіть при дворі короля. Часом його отруйні памфлети викликали у влади таке роздратування, що автор вирушав під суд, і справа закінчувалася ганебним стовпом і тюремним ув'язненням. Це, однак, не зупинило Дефо: в 1722 році він опублікував абсолютно скандальний на ті часи роман - саме його ви зараз тримаєте в руках. Це захоплююча історія "красуні з низів", яка в своїх спробах пробитися нагору не цуралася ні авантюр, ні шахрайства, ні злочину, ні розпусти, ні показної чесноти ...

Заборонена
класика

Данієль Дефо

Радощі та прикрощі
славнозвісної

Мом Флендерс

ФАБУЛА
ВИДАВНИЦТВО

* * *

А тепер час розповісти про нову смугу в моєму житті.

Завдяки багаторічному досвіду і неймовірній удачі, що супроводжувала мене, я як і раніше не мала бажання розлучатися зі своїм ремеслом. Але ж у мене перед очима був приклад інших злочинців, який ясно говорив, що таке життя могло скінчитися тільки нещастям і ганьбою.

Щоб закінчити перелік моїх злочинів, розповім ще про один. Напередодні Різдва наступного року я вийшла ввечері на вулицю, щоб, як завжди, поглянути, чи не трапиться щось під руку. Проходячи по Фостер-лейн повз крамницю майстрів срібних справ, я помітила, що там нікого немає, а в кутку біля верстата, за яким працював майстер, лежить без нагляду багато посуду й обрізків срібла.

Я сміливо увійшла і вже простягла руку до срібної тарілки — її найпростіше було заховати під одягом і забрати звідти. Але раптом якийсь послужливий підмайстер з крамниці навпроти, помітивши, що я увійшла, а господаря немає, перебіг вулицю й увірвався до крамниці.

На щастя, я ще ні до чого не встигла доторкнутися і вмить знайшлася: голосно постукала по прилавку і стала кликати майстра. І тут цей хлопець схопив мене і заволав як навіжений.

У всіх небезпечних ситуаціях мене завжди виручало самовладання. Я не зніяковіла і коли з'явилися майстер і прикажчик, зарозуміло заявила, що прийшла купити півдюжини срібних ложок, а цей молодик напав на мене.

Підмайстер знущально розреготався — йому так хотілося зробити послугу сусідові, що він ладний був заприсягтися, що я з'явилася сюди красти.

Тоді я сказала хазяїнові, людині на вигляд розсудливій, що нема чого влаштовувати скандал і вступати в суперечки: якщо хлопець стверджує, що я мала погані наміри — нехай доведе це. Тому я вимагаю, щоб він негайно попрямував разом зі мною до мирового судді. Усе це я говорила, знаючи, що недорікуватому молодикові мене не переговорити, а доказів у нього на руках ніяких.

Срібних справ майстер поставився до того, що трапилося, набагато спокійніше, ніж його сусід. Він сказав мені:

— Цілком можливо, місіс, що ви зайшли до мене з найчеснішими намірами. Однак входити в такі крамниці, як моя, коли там нікого немає,— справа ризикована, і сусід мій по-своєму має рацію. Але, з іншого боку, у мене немає підстав підозрювати вас у замаху на крадіжку, і я не знаю, як учинити.

Я зажадала, щоб і він пішов зі мною до судді, і, якщо проти мене будуть висуватися якісь докази, визнаю свою провину, але в іншому разі сама притягну його до відповідальності.

Поки ми сперечалися, біля входу зібралася невелика юрба роззяв. А повз якраз проходив сер Т., олдермен^{27} і мировий суддя. Помітивши його, власник крамниці звернувся до нього з шанобливим проханням увійти всередину і розсудити нас.

Потрібно віддати належне господареві: він виклав справу абсолютно неупереджено, тоді як хлопець, котрий затримав мене, гарячкував і впадав у перебільшення, що пішло мені тільки на користь. Потім прийшла моя черга говорити, і я повідомила його милості, що тільки недавно приїхала в Лондон з півночі, що живу я за такою-то адресою і що, проходячи цією вулицею, зайшла в крамницю, щоб придбати півдюжини ложок. З собою у мене, на щастя, була стара срібна ложка — і я показала її, додавши, що прихопила її для зразка, тому що мені потрібні півдюжини саме таких.

— Помітивши,— продовжувала я,— що в крамниці нікого немає, я голосно постукала по прилавку, щоб покликати господаря або прикажчика, але при цьому не доторкнулася до жодного зі срібних

предметів, які були тут. Потім цей молодик увірвався з вулиці в крамницю і несамовито накинувся на мене. Якщо вже йому дійсно хотілося надати послугу своєму сусідові, то слід було б причаїтися і простежити, візьму я що-небудь чи ні, а вже тоді схопити мене за руку на місці злочину.

— Ви маєте рацію,— зауважив поважний олдермен і, звертаючись до підмайстра, який затримав мене, запитав, чи дійсно я стукала по прилавку. Той сказав, що так воно і було: я стукала, але, мабуть, тільки тому, що помітила його.

— Стривай, шановний,— перебив його олдермен,— ти суперечиш самому собі: щойно ти говорив, що пані стояла біля прилавка спиною до дверей і не бачила, як ти ввійшов.

Я дійсно стояла спиною до дверей, але злодійський досвід давно навчив мене бачити все, що відбувається навколо. Тому я і помітила хлопця, що біжить через дорогу, але й знаку не подала.

Вислухавши всіх, олдермен оголосив, що, скоріш за все, сусід майстра припустився помилки, і я не винна. Майстер і його дружина погодилися з цим, і я була вільна. Я вже збиралася піти, коли олдермен раптом промовив:

— Стривайте, леді: адже ви, здається, хотіли придбати ложки! Сподіваюся, через це прикре непорозуміння мій друг не втратить клієнта?

Я миттю відповіла:

— Звичайно, сер, якщо тільки у нього знайдуться саме такі ложки, які мені потрібні.

Майстер порився і відшукав такі ложки. Він зважив їх і оцінив у тридцять п'ять шилінгів. Я дістала гаманець, щоб розплатитися — там було близько двадцяти гіней, бо я ніколи не виходила з дому без грошей, і мій гаманець виручив мене укотре.

Переконавшись, що грошей у мене достатньо, олдермен сказав:

— Тепер, леді, я остаточно переконався, що вас звинуватили незаслужено. Адже люди, які мають такі наміри, в яких вас звинуватили, рідко тримають у кишені гаманці із золотом.

Я відповіла його милості жартом: мовляв, виходить, що я купила його прихильність своїми грошима, і розсміялася.

Так я вийшла сухою з води, хоча і була вже на волосинку від загибелі.

Однак я не прислухалася до цього грізного застереження. Не минуло й трьох днів, як я ризикнула проникнути в будинок, двері якого хтось залишив відчиненими, і, будучи абсолютно впевненою, що мене ніхто не бачить, розжилася двома шматками дуже дорогого візерункового шовку. То була не крамниця, а приватний будинок, де жив маклер, що скуповував товар у ткачів і перепродавав його крамарям.

Щоб не обтяжувати вас прикрими подробицями, скажу тільки, що наступної хвилини на мене накиннулися дві розлючені фурії, одна з яких міцно тримала мене, а інша замкнула на ключ вхідні двері. Я спробувала поговорити з цими особами, але вони вкрай розлютились: порвали на мені сукню, кричали й кричали так, немов збиралися вбити мене на місці. Незабаром з'явилася господиня будинку, за нею господар, і обидва почали обсипати мене образами та прокльонами.

Я стала просити вибачення, намагаючись пояснити, що двері стояли відчиненими, і прекрасна тканина стала для мене нездоланною спокусою, оскільки я бідна і перебуваю у великій скруті. Зі сльозами на очах я благала їх зглянутися наді мною. Господиня будинку була зворушена і вже схилялася до того, щоб відпустити мене, але підлі дівки-служниці, не чекаючи панських наказів, уже встигли збігати за констеблем; і тоді господар заявив, що тепер нічого не поробиш — мені доведеться вирушити до судді.

Вид констебля настільки налякав мене, що я знепритомніла. Господарі злякалися, що я помру на місці, і дружина знову виступила на мій

захист, прохаючи чоловіка відпустити мене, тим паче що вони не зазнали ніякого збитку. Я ледь знайшла в собі сили сказати господареві будинку, що шовк залишився у нього, і раз він нічого не втратив, то буде жорстоко посилати мене на смерть за один лише замах на крадіжку. Я також повідомила констеблеві, що не ламала дверей і нічого не брала, і коли мене відвели до судді, теж посилалася на те, що проникла в будинок через відчинені двері і нічого не забрала. Суддя вже ладний був відпустити мене на волю, але одна з тих негідниць, що схопили мене, присягнулася, що я ледь не пішла з тканиною, але вона зупинила мене і втягла назад у будинок.

Після цього суддя, більше не вагаючись, засудив мене до тюремного ув'язнення, і мене відвели в Ньюгейт.

Що за жахливе місце! У мене кров холоде в жилах від одного цього слова! Там побувало стільки моїх спільниць і подруг, і звідти вони піднялися на ешафот, де на них чекав зашморг! Там жорстоко страждала моя мати, там і сама я з'явилася на світ, а тепер не сподівалася вийти з цих стін інакше, ніж після ганебної смерті... Це місце, яке так довго чекало на мене і якого я стільки років благополучно уникала!

Не можу описати, як страшно мені було, коли мене вперше ввели туди, коли я побачила на власні очі всі жахи цієї похмурої безодні. Я усвідомлювала, що життя моє незворотно закінчене і нічого не чекала, крім ганьби і загибелі. Пекельний галас, звірине ревіння, крики, прокляття, сморід, бруд і вся мерзота, яка тільки існує на світі, здавалося, зійшлися сюди, щоб зробити цю в'язницю порогом пекла!

Саме тоді я почала себе дорікати. Чому я не дослухалася голосу розуму? Адже я вже досягла благополуччя, залишилася жива і здорова після стількох небезпек! Та ні, у своїй злодійській гордині я відкинула всілякий страх. І тепер мені залишалося одне: спокутувати свої гріхи на шибениці, життям заплатити свій борг закону!

Усі ці думки безпорадно тіснилися в моїй голові, а тим часом відчай і безнадія заволодівали всім моїм єством. Усією душею я каялася в гріхах свого минулого життя, але це каяття не приносило мені ні

найменшого полегшення, не давало ні хвилини спокою. І справді: каяття і гроша не варте, коли людина і без того вже позбавлена можливості грішити. Адже журилася я не про те, що порушила заповіді Господа нашого, не про злочини свої журилася, а боялась покарання і розплати за гріхи.

Потрапивши в проклятий Ньюґейт, я багато днів і ночей поспіль не могла заснути тільки тому, що нічого на світі для мене не було гіршого за це місце та ненависних його мешканців. Якби мене відправили в будь-яку іншу в'язницю, я була б щаслива!

А як знущалися з мене негідники, які опинилися там раніше за мене!

Тільки й чути було: «Дивіться-но, місіс Флендерс нарешті з'явилася в Ньюґейті! Як, це місіс Мері, місіс Молл, сама Молл Флендерс? А ми вже вважали, що їй допомагає сам нечистий, бо вона так довго примудрялася виходити сухою з води! Ну, не біда — ми на цю паняночку чекаємо вже багато років, і нарешті дочекалися!»

Мене обливали помиями, знущально вітали і бажали розважитися тут як слід, а потім послали доглядача за джином, стали пити за моє здоров'я, і веліли наглядачеві записати все на мій рахунок, бо самі вони без гроша, а в мене, як кажуть, до біса грошей.

Я запитала в однієї дівчини в лахмітті, чи довго вона тут сидить. Та відповіла — чотири місяці. Тоді я поцікавилася, яким здалося їй це місце, коли вона вперше увійшла сюди, і шарпачка відповіла: «Таким, яким воно зараз здається тобі. Я гадала, що потрапила до пекла. Я і зараз так думаю,— додала вона,— але вже до всього звикла, і ні про що не турбуюся».

— Напевно,— сказала я,— у тебе м'який вирок, і тобі нічого не загрожує?

— О ні,— заперечила вона,— помиляєшся! Мене засудили до повішення, та я послалася на черево, хоча вагітна не більш, ніж суддя, який виносив вирок. А тепер я чекаю, коли мене «розжалують» на найближчій сесії суду.

«Розжалування» це означало набування сили першого вироку, якщо жінка обдурила суд, заявивши про уявну вагітність, або розродилася.

— І ти,— запитала я,— така безтурботна?

— А що поробиш,— зі сміхом відповіла вона,—

чого сумувати? Ну, повісять мене — та й по всьому. І пішла геть, пританцьовуючи і наспівуючи:

*Мотузочок гоїдається,
Дівчинонька бовтається,
А дзвін^{28} по ній плаченадривається!
Кінець, Дженні, кінець!..*

Тільки пізніше я зрозуміла, що вона мала рацію: час, звичка і спілкування з покидьками поступово роблять вас байдужими до оточуючої мерзоти. Ви поступово упокорюєтеся з тим, що спочатку здавалося вам жахливим кошмаром, стаєте таким же безтурботним і веселим, як на волі.

Але не буду стверджувати, що дідько не такий страшний, як його малюють, тому що жодні слова і фарби неспроможні передати безвихідний жах Ньюґейта. Той, хто не побував там, не може всього цього уявити. Але як це вічно клеочуче пекло може стати чимось звичним і часом навіть приємним, може зрозуміти лише той, хто сповна зазнав тамтешнього життя.

Того ж вечора, як мене кинули в Ньюґейт, я повідомила про це моїй благодійниці. Та була так цим уражена, що провела ніч на волі нітрохи не краще, ніж я у в'язниці.

Наступного ранку «мадам» з'явилася відвідати мене. Вона всіляко намагалася мене заспокоїти, але незабаром переконалася, що це марно. Проте, вона дала мені єдину дієву за таких обставин пораду: згинатися під вагою — тільки збільшувати її.

Зі свого боку вона негайно почала робити все, щоб запобігти згубним для мене наслідкам. Насамперед вона розшукала обох служниць, що зловили мене. Вона підлещувалась до них, переконувала, обіцяла гроші і всіма способами намагалася перешкодити їхньому виступу в суді. Одній з них вона навіть запропонувала сотню фунтів за те, щоб вона змінила свої показання, але ця проста сільська дівка з платнею в три фунти на рік відмовилася навідріз.

Тоді «мадам» узялася за іншу дівчину. Та виявилася поступливішою і начебто схилилася до милосердя, але перша не дозволила моїй заступниці навіть до пуття поговорити з нею і пригрозила залучити стару до суду за підкуп свідка.

Потім «мадам» звернулася до господаря — власника зловісного шовку, який міг бути вкрадений, але все ж уцілів, і до його дружини, яка з самого початку пожаліла мене. Ця добра жінка і тепер ставилася до мене співчутливо, але її чоловік заявив, що не має права відмовитися від судового розслідування, оскільки справа порушена офіційно, і він уже поставив підпис під позовною заявою.

Тоді «мадам» сказала, що у неї є друзі серед юристів, які вилучать його заяву зі справи, і при цьому він не постраждає, але їй так і не вдалося його вмовити, щоб він зняв свої претензії до мене.

Отже, на суді я мала зустрітися з трьома свідками мого злочину: господарем і його двома служницями. Тому я була настільки ж упевнена, що мене засудять до шибениці, як зараз упевнена, що жива, і готувалася до смерті.

Я провела багато днів у невимовному жаху. Удень і вночі я думала тільки про шибениці і мотузки, злих духів і демонів, що терзають грішників, переходячи від невимовного відчаю до тупої байдужості. До того ж мене мучили докори сумління.

Одного разу мене відвідав тюремний священик, але всі його умовляння звелися до того, щоб я зізналася у своєму злочині (хоч він і не знав, за що я потрапила в Ньюґейт), без чого Господь ніколи мені не

пробачить. Я не отримала ніякої розради і попросила цього священнослужителя більше не турбувати мене своїми відвідинами.

Уже й не знаю, як це вдалося моїй благодійниці, але Велике журі^{29} не стало розглядати обвинувачення проти мене на черговому засіданні. Таким чином, попереду у мене було більше місяця, щоб підготуватися до майбутнього. Як і раніше, мене гнітило тюремне ув'язнення, але потроху моє початкове каяття змінилося зовсім іншими почуттями.

Подібно до того, як насичена вапном вода в надрах печер крапля за краплею перетворює на камінь усе, на що вона потрапляє, так і спілкування з тутешньою поточечю поступово зробило мене тупою, нечулою, байдужою, а потім грубою і безтурботною. Розум залишив мене, як і інших мешканок Ньюґейта, і я стала відчувати себе так, немов ніколи не знала іншого життя.

Я опустилася до тієї межі, до якої тільки може опуститися жива і здорова людина. І якщо спочатку мене терзали докори сумління, то тепер я не відчувала і тіні жалю про свої злочини. Мене звинувачували в злочинах, які за законами того часу каралися на смерть, докази були очевидні, крім того, мене супроводжувала лиха слава закоренілої та витонченої злодійки. Годі було й думати захистити себе, а про втечу я не думала — мною опанувало щось на зразок заціпеніння або летаргічного сну.

Що на мене чекало, крім смерті? Усе моє життя за останні сорок років було сумішшю розпусти, перелюбства, кровозмішення, брехні і злодійства. Я скоїла всі відомі злочини, крім убивства і державної зради, опинилася в Ньюґейті, за крок від ганебної страти,— і все-таки не усвідомлювала жаху свого становища, не думала ні про небо, ні про потойбічну відплату, і не намагалася просити у Бога прощення.

Усі колишні мої скорботні думки розсіялися, жахи, що відбуваються навколо, стали звичними, а галас і крики в'язниці більше мене не турбували. Я стала звичайнісінькою ув'язненою, такою ж бездумною, злісною й жорстокою, як усі інші; від моїх звичок і манер майже нічого не залишилося, і будьхто, поглянувши на мене, міг би подумати, що я все життя була такою, як зараз.

На цей страшний період мого життя припала одна несподіванка, яка багато про що мені нагадала. Якось уночі серед ув'язнених пронеслася чутка, що в Ньюґейт доставили трьох розбійників, які пограбували на Віндзорській дорозі карету поважних подорожніх. Місцеві жителі спорядили погоню, і розбійників, що запекло чинили опір, схопили десь поблизу Оксбриджа. При цьому кілька орендарів і працівників були вбиті.

Усі ми згорали від бажання побачити джентльменів, про відвагу і спритність яких складали легенди. Тим більше, що стало відомо, ніби вони чимало заплатили доглядачеві в'язниці, щоб їх перевели в краще приміщення. І ось ми, жінки, розташувалися біля ґрат, крізь які було видно тюремний двір, щоб помилуватися на цих молодців. Не зможу описати подиву, що я відчула, впізнавши в першому ж розбійнику, який ступив на тюремний двір, свого ланкаширського чоловіка — того самого, з яким ми так славно жили в Данстейблі, і якого пізніше я мигцем бачила в Брікгіллі, уже повінчаною зі своїм останнім чоловіком.

Я буквально заніміла і страшенно розгубилася. Дякувати Богу, він мене не впізнав, і це мене трохи втішило. Після цього я, забившись у найдавший куток, ще довго заливалася гіркими сльозами.

— Яка ж я мерзенна тварюка,— голосила я,— скількох людей я зробила нещасними! Скількох прирекла на вічні муки!..

Я і справді вважала себе єдиною винуватицею пригод цієї людини. Колись, ще в Честері, він сказав мені, що зовсім розорений через витрати, пов'язані з нашим шлюбом: адже він, приймаючи мене за багату наречену, наробив боргів, які не міг сплатити. А я, підтримуючи, нехай і опосередковано, це неправильне уявлення про себе, стала, таким чином, причиною всіх його лих.

Ця несподівана зустріч змусила мене замислитися набагато серйозніше, ніж раніше. Я відчайдушно журилася, особливо після того, як мені сказали, що мій колишній чоловік очолював зграю і скоїв стільки пограбувань, що Гайнд, Вітні або Золотий Фермер^{30} могли

здатися сосунцями в порівнянні з ним. Йому не уникнути шибениці, і цілі натовпи людей виступлять свідками звинувачення.

Моє становище здавалося мені цілком благополучним порівняно з тим, що чекало на нього, і я обсипала себе докорами. Я так гірко оплакувала його долю, що колишній жаль про власне гріховне і сплюндроване життя знову повернувся до мене. А з ним повернулася і відраза до в'язниці та її мешканців. Минуло всього кілька тижнів, як я стала зовсім іншою людиною.

А тут на мене чекала звістка, що на найближчій сесії Великого журі буде розглянуто звинувачення проти мене, і присяжні безумовно передадуть мене в Олд-Бейлі, де на мене чекає смертний вирок. Моя відчайдушність начисто зникла, і свідомість провини все сильніше заволодівала моєю душею. Словом, я почала роздумувати, а роздуми — прямий шлях з пекла. І перша ж моя думка була з такими словами:

— Господи, що ж зі мною буде? Я загину! Мене визнають винною, і тоді — смерть! Що мені робити? Господи, змилуйся! Що зі мною буде?

Але навіть ця думка висловлювала лише страх перед тим, що на мене чекало: в ній не було й натяку на справжнє каяття.

Я послала за моєю благодійницею, яка, треба віддати їй належне, весь цей час поводитися як вірний друг. Та знову пустила в хід усі засоби, щоб перешкодити Великому журі скласти обвинувальний акт, відвідувала присяжних, намагалася налаштувати їх на мою користь, указувала на те, що крадіжка фактично не відбулася,— але все це було марно.

Під час засідання обидві служниці присягнули, що застали мене на місці злочину, і Велике журі висунуло мені звинувачення в крадіжці зі зломом.

Дізнавшись про це, я зомліла, а коли прийшла до тями, то подумала, що не знесу такого жаху. Гірше того — по всій в'язниці ув'язнені

базікали, що вже тепер мені точно не уникнути смерті. Нарешті один з наглядачів відвів мене вбік і запитав:

— У п'ятницю вас відвезуть до суду, місіс Флен

дерс. Що ви збираєтесь робити? Я зблідла як стіна і сказала:

— Один Господь це знає, а мені нічого не спадає на думку.

— Не стану вас обнадіювати,— зітхнув він,— гадаю, вас визнають винною. І через те, що ви вже відомі суддям зі свідчень інших підсудних, навряд чи вони виявлять поблажливість.

Ще довго я не могла вимовити ні слова. Нарешті проковтнула клубок у горлі і запитала:

— Може, ви, сер, що-небудь мені порадите?

— Тільки одне: послати за священиком і поговорити з ним. Адже якщо у вас, місіс Флендерс, немає впливових друзів, ви своє вже відспівали.

Жорстокі слова! Усю ніч я не стулила очей. Навіть почала молитися, чого жодного разу не робила після смерті мого останнього чоловіка. Але і в цих молитвах не було каяття — лише страх і прохання зберегти мені життя.

«Мадам» була стривожена не менше, ніж я. І хоч їй не загрожував смертний вирок, її каяття було набагато глибшим, ніж моє. Адже протягом багатьох років вона тільки тим і займалася, що заохочувала безліч жінок до розпусти і злочинства, вкривала і скуповувала крадене, і завдяки їй на шибеницю вирушило не менше десятка жінок і чоловіків. І тепер вона вважала себе винуватицею моєї загибелі, адже переконала мене продовжувати злочинський промисел, коли я вже хотіла відмовитися від нього.

Я ж ні в чому не звинувачувала її. Усе одно виходу не було, і справа йшла своїм звичаєм. У четвер мене перевели в будинок судових засідань і дозволили ознайомитися з обвинувальним актом, а на-

ступного дня я повинна була постати перед судом. Ознайомившись із звинуваченням, я виклала на письмі заяву про свою невинність — і це було чистою правдою. Мене звинуватили в крадіжці зі зломом: нібито я зламала двері і викрала два рулони візерункового шовку вартістю в сорок шість фунтів, що належать містеру Ентоні Джонсону. Тим часом, я знала, що ніхто не наважиться присягнути перед судом, ніби я здійснила злом або хоча б навіть доторкнулася до дверної клямки. Крім того, і сама крадіжка не відбулася, а отже, збитків власнику тканини не було завдано.

У п'ятницю мене відвели в суд. Я так знесилила від сліз за останні дні, що цієї ночі міцно спала і почувалася бадьорішою, ніж могла сподіватися.

Коли засідання відкрилося, і було зачитано обвинувальний акт, я попросила слова, але мені сказали, що спочатку будуть вислухані свідчення свідків, а мені дадуть висловитися пізніше. Свідками були все ті ж служниці. Обидві закусили вудила: і хоча по суті вони мали рацію, проте щосили намагалися збільшити мою провину. Вони показали під присягою, що я нібито заволоділа тканиною, сховала її під сукнею і однією ногою вже переступила поріг, коли вони з'явилися, — отже, перебувала разом зі своєю здобиччю на вулиці, але тут вони схопили мене і виявили викрадену тканину.

Я, перш за все, заперечила, що була затримана ще до того, як опинилася за порогом будинку, а потім додала, що нічого не вкрала, що власник тканини не зазнав збитків, що двері були відчинені і я увійшла туди з наміром дещо купити для себе. У кімнаті нікого не було, і я дійсно взяла в руки відріз шовку, але з цього зовсім не випливає, що я збиралася його вкрати, а піднесла я його до дверей тільки потім, щоб краще розгледіти при сонячному світлі.

Суд не захотів прийняти мої пояснення, і перш за все тому, що це приміщення зовсім не було крамницею, і товари, що лежали там, не призначалися для роздрібного продажу. У підсумку я була визнана винною в крадіжці і невинною в скоєнні злому.

Це послужило мені слабкою втіхою, адже і крадіжки було достатньо для смертного вироку.

Наступного дня мене привели в зал суду вислухати рішення, але перед цим запитали, чи можу я сказати щось таке, що призупинило б виконання вироку.

Деякий час я стояла мовчки, збираючи до купи думки, але хтось підказав мені, що потрібно звернутися до суддів так, щоб вони подивилися на справу в більш сприятливому світлі. Це мене підбадьорило. Я сказала, що у мене немає підстав для призупинення виконання вироку, але я сподіваюся, що суд милостиво прийме до відома те, що я не ламала двері і нічого не викрала, що ніхто не зазнав утрат, і що господар будинку клопоче про моє помилування, адже мене ще ніколи не притягали до суду. І це мій перший злочин, про який я гірко жалкую і жорстоко каюсь.

Загалом, я виявила в собі набагато більше сміливості, ніж могла сподіватися, і говорила з таким почуттям, що мої слова до сліз зворушили публіку в залі.

Поважні і мовчазні судді слухали поблажливо і дозволили мені говорити стільки, скільки я хотіла, але врешті-решт оголосили мені смертний вирок.

Сили полишили мене, язик відмовився мені служити, очі застелила пітьма.

Моя благодійниця вкрай занепала духом: ще донедавна вона намагалася підтримувати в мені бадьорість і надію, а тепер сама потребувала опори і турботи. Вирок настільки вразив її, що вона впала в щось на зразок божевілля — напади зневіри змінювалися нападами люті, і в такому стані вона не відрізнялася від мешканців Бедламу^{31}. Не тільки моя доля стала причиною її горя: її власне життя раптово постало перед нею у всьому своєму жаху. Гірко каючись, вона послала за священником — і той виявився серйозною, благочестивою і доброю людиною. Під його керівництвом ця літня жінка ступила на шлях

спокути своїх тяжких гріхів і, як мені стало пізніше відомо, залишалася на ньому до самої смерті.

Що ж до мене, то легше уявити, ніж висловити мої почуття. Переді мною тепер не було нічого, крім смерті, і єдине, що мені залишалось, — чекати, коли моє ім'я з'явиться в наказі про виконання вироку наступної п'ятниці, що і сталося. Крім мене, в списку тих, кого страчують, виявилися ще п'ятеро нещасних.

Тим часом, почувши про це, моя благодійниця прислала до мене свого священика. Він відвідав мене, а потім став приходити щодня, просячи щиро покаятися і не грати з власною душею в хованки. Він не спокушав мене надією на збереження життя — на це не було чого розраховувати — але сказав, що мені залишається тільки звернутися до Господа і молити його про прощення. Він нагадав мені про долю найбільших грішників, яким воно було даровано, а потім став на коліна і почав молитися разом зі мною.

Ось коли я відчула ознаки справжнього каяття. Мене наповнила огида до власного минулого, і всі його події постали переді мною в зовсім іншому світлі. Щастя, радощі і смуток набули для мене нового сенсу, і відтепер мені стало здаватися неймовірною дурістю надавати якогось значення цінностям земного існування.

Яким мерзенним, нищим та безглуздим тепер бачилося мені все, що колись здавалося блаженством! Подумати тільки, що заради цієї метушні ми відмовляємося від вічності!

Я гірко дорікала себе за своє нещасливе минуле, за те, що позбулася надії на вічне життя і прирекла себе на страждання і прикрощі. Чи не найбільше мене терзала страшна думка, що страждання ці будуть тривати вічно.

Усе це я кажу зовсім не для того, щоб повчати будь-кого. Ні, я лише хочу розповісти про те, що коїлося в моїй душі, і описати свої переживання.

Але чи можна передати їх словами? Я, принаймні, не знаю таких слів.

Священик, утім, продовжував переконувати мене відкрити перед ним душу, щоб він міг у міру своїх сил дати мені розраду. Він закликав мене нічого не побоюватися — адже він не тюремний пастор, який зайнятий тільки тим, щоб виманити в ув'язненого визнання провини і донести тюремному начальству. Що б я не розповіла, запевнив він, залишиться таємницею, яку будуть знати тільки троє — він, я і все милостивий Господь.

Його щирість і дружелюбність відчинили шлюзи моєї душі, і я розповіла йому про все своє грішне життя. Я не приховала нічого, і завдяки цьому відчай мій зник без останку: я більше не сумнівалася, що милість небес торкнеться і мене.

Наступного ранку він також прийшов, і ми знову заговорили про божественне милосердя. «Мені треба одне,— сказав священик,— щиро зненавидіти все те, що викликало на мою голову справедливий гнів божий». Ця людина буквально воскресила мою душу, ніколи в житті я не відчувала нічого подібного. Сльози і сором за минуле душили мене, і водночас я відчувала якесь незбагненне захоплення. Тієї хвилини я могла без будь-яких коливань зійти на ешафот, довіривши себе безмежному милосердю Спасителя.

Помітивши, яку дію на мене чинять його слова, добрий священик був зворушений і обіцяв не залишати мене до останньої хвилини.

Минуло дванадцять днів відтоді, як мені винесли вирок, і лише тоді було оголошено список смертників, в якому було і моє ім'я. Серце моє взялося кригою, але я не вимовила ні слова. Знову і знову мій духовний наставник намагався підбадьорити мене і зміцнити мою мужність. Він залишався зі мною до самої ночі, поки сторожі не попередили його, що час покинути в'язницю.

Наступного дня — напередодні моєї страти — священик не прийшов. Це здивувало мене, і я знову впала серцем. Я прочекала його з пристрасним нетерпінням до четвертої години — і раптом він увійшов до моєї камери. Гроші і тут прислужилися, і мені вдалося домогтися, щоб мене утримували окремо від інших засуджених на смерть в'язнів.

Серце моє тьохнуло від радості, коли за дверима почувся його голос. Але не зможу описати хвилювання, яке охопило мене, коли, спішно вибачившись за запізнення, священник пояснив, що весь цей час був зайнятий клопотами про мене, і в результаті домігся від головного судді позитивного рішення. Ця людина принесла мені відтермінування виконання вироку!

Він повідомив мене про це зі всілякими пересторогами, і все ж таки ця звістка мене вразила і приголомшила не менше, ніж смертний вирок. Я настільки глибоко знепритомніла, що мене ледь змогли привести до тями.

Щойно я прокинулася, цей добрий чоловік і справжній християнин нагадав мені, що ніяка радість не повинна заслонити колишні печалі, а потім відправився до тюремних шерифів, щоб внести до головної тюремної книги постанову про відтермінування мого вироку. А перед його відходом ми обидва піднесли гарячу молитву: він просив Господа, щоб моє каяття залишалося настільки ж глибоким, а я з радістю приєдналася до нього. Тієї ночі я остаточно увірувала в милосердя Господнє і глибоко зненавиділа свої гріхи.

Дехто може звинуватити мене в непослідовності, інші скажуть, що такі висловлювання взагалі не личать такій особі, як я. Побоююся я також, що деяким читачам, які напружено стежили за моїми злочинськими і любовними пригодами, ця частина здасться прісною. І все ж я не вірю, щоб вони надавали перевагу злочину, ніж каяттю або бажали трагічної розв'язки цієї історії! Але ж так і справді ледь не сталося.

На ранок у в'язниці розігралася жахлива сцена. Сплячих в'язнів розбудив низький гул дзвонів церкви Гробу Господнього, який сповістив про початок фатального дня. Одразу ж із каземату смертників почулися жалюгідні стогони і крики — то були голоси шістьох нещасних, яких повинні були сьогодні стратити.

Слідом за цим в'язниця наповнилася безладним гомоном і голосами ув'язнених, які на всі лади висловлювали співчуття нещасним. Одні плакали, інші ревли на всю горлянку «ура!» і бажали їм щасливої

дороги, треті проклинали винуватців їхньої гіркої долі — свідків і суддів; чимало жаліли їх, але тільки деякі молилися.

У цьому хаосі голосів я не могла зосередитися, щоб благословити волю провидіння, яка вирвала мене із зубів смерті. Я мовчала, не в змозі висловити почуття, що охопили мене, бо вони були настільки бурхливими, що я боялася не впоратися з ними.

Увесь час, поки засуджені готувалися до смерті і тюремний священник умовляв їх змиритися зі своєю долею, я тремтіла від жаху, немов у жорстокій лихоманці. Коли ж засуджених посадили в тюремний візок і відвезли на площу, у мене не вистачило мужності поглянути на це видовище. Я нестримно розридалася і не могла зупинитися, незважаючи ні на що!

Лише двома годинами пізніше я заспокоїлася — до цього часу нещасних напевно вже не було серед живих. На зміну сльозам прийшло відчуття тихої радості і благоговіння. Я перебувала в якомусь екстазі подяки, якої не могла висловити словами.

Увечері до мене знову прийшов мій добрий розрадник. Він привітав мене з тим, що завдяки відтермінуванню я встигну покаятися у всіх своїх гріхах, тоді як душі нещасних, страчених сьогодні, приречені, а закінчив тим, що справу мою ще не можна вважати вирішеною — відтермінування це не помилування, і за благополучний результат важко поручитися. Проте, навіть цей час мені слід використовувати якомога краще.

Я засмутилася, адже зрозуміла, що все ще може закінчитися ешафотом і мотузкою. Утім, священник обережно обнадіяв мене, однак подальші події показали, що мої побоювання були не безпідставними.

Тижнів через два знову виникла загроза, що мене включать до списку смертників, і лише з неймовірними труднощами, подавши слізне прохання про заслання, мені вдалося цього уникнути. Виною всьому була моя погана слава і загальна думка, що я закореніла злочинниця, хоча з точки зору закону я нею не була, адже до шістдесяти років

жодного разу не притягувалася до кримінального суду. Однак голова суду мав щодо цього свою думку.

Отже, життя моє було врятоване, але ціною заслання. Це було суворим покаранням, порівняно ж зі смертним вироком здавалося великою милістю. Так уже влаштована людина — вона віддасть перевагу всьому що завгодно, крім смерті, якщо за труною на нього чекає мало приємного. Так було і зі мною.

Добрий священик, якому я була зобов'язана своїм порятунком, щиро засмутився, оскільки побоювався, що в оточенні відчайдушних злодіїв я швидко забуду про свої колишні негаразди і хвилини просвітління, пережиті останніми днями, і знову візьмуся за старе. «Проте,— додав він,— треба сподіватися, що Господь ще раз явить свою милість і вбереже вас від падіння».

Що ж до моєї благодійниці, то весь цей час вона була хвора. І хвороба ця стала для неї тим, чим для мене виявився жорстокий вирок: ми обидві побували на краю смерті. Коли ж вона почала одужувати і знову змогла ходити, то перше, що зробила, відвідала мене.

Я описала їй свої переживання: як по черзі в моїй душі запановує то страх і відчай, то надія, і розповіла, чого я уникла і що на мене чекає. «Мадам» були відомі побоювання доброго священика про те, що я, опинившись у товаристві засланих, знову оступлюсь. Я і сама, знаючи, яких людей відправляють на заслання, не відчувала великої впевненості в собі.

— Ти маєш рацію, Молл,— відповідала вона,— але я твердо сподіваюся, що ти не спокусишся цими жахливими прикладами. І не впадай у відчай — можливо, мені вдасться влаштувати тебе особливим чином, але про це ми з тобою поговоримо іншим разом...

Я в подиві глянула на неї, і мені здалося, що її очі хитрувато блиснули. У мене на мить майнула надія на звільнення, але я й уявити не могла, як це може здійснитися. Я почала дошкуляти «мадам» розпитуваннями. Та довго відбивалася, але, нарешті, здалася.

— У тебе ж є гроші, чи не так? — з усмішкою запитала вона.— А чи доводилося тобі коли-небудь чути, щоб людину з сотнею фунтів у кишені відправили на заслання?

Я відразу ж усе зрозуміла, але сказала, що не бачу способу уникнути виконання вироку. І оскільки навіть таке суворе покарання, як заслання, для мене вважається милістю, то, мабуть, буде виконана кожна буква рішення суду.

На це моя літня благодійниця коротко зауважила: «Спробуємо, можливо, щось і вийде».

На цьому ми розсталися.

Я провела в тюрмі ще майже п'ятнадцять тижнів. Потім мене посадили на корабель, що стояв біля причалу на Темзі, разом зі зграєю з тринадцяти найзапекліших негідників, яких тільки бачив Ньюґейт. Знадобилися б іще три таких книги, щоб описати життєвий шлях цих тринадцяти і все, до чого вони дійшли, а також те, що вони коїли дорогою.

Тут, мабуть, не варто розповідати про всі дрібні події, що відбулися з дня прийняття судом постанови про моє заслання до посадки на корабель. Але не можу не згадати про одну обставину, що стосується мого ланкаширського чоловіка-розбійника.

Я вже згадувала про те, що його перевели із загальної в'язниці до відділення для привілейованих в'язнів, яке розташовувалося у внутрішньому дворі Ньюґейта. З ним там перебували троє його підлеглих, а через деякий час туди ж доставили ще одного джентльмена. Уже й не знаю, чому їх протримали там без суду майже три місяці — можливо, вони примудрилися дати великий хабар або підкупити свідків, і у звинувачення не знайшлося проти них достатньо доказів. Проте, слідству вдалося зібрати деякі свідчення, на підставі яких двох з них відправили на шибеницю, тоді як доля мого чоловіка і ще одного джентльмена залишалася незрозумілою. Звинувачення мало проти них по одному свідкові, але закон, як відомо, вимагає двох, тому суд усе відкладався і відкладався. Проте, і відпустити їх не збира-

лися, адже слідчі були переконані в їхній винуватості і не сумнівалися, що свідки врешті-решт знайдуться. З цією метою в газетах було опубліковано оголошення, в якому повідомлялося про арешт злісних злочинців і про те, що кожен бажаючий може з'явитися і поглянути на них з метою впізнання.

Я скористалася цим приводом, заявивши наглядачам, що мене не далі як півроку тому пограбували в данстейбльському диліжансі, і я б хотіла поглянути на цих джентльменів з великої дороги. Вирушаючи у внутрішній двір, я закуталась у шаль так, що мого обличчя було зовсім не видно, а повернувшись, повідомила всіх і кожного, що добре знаю одного з них.

Негайно Ньюгейтом розлетілася звістка, що Молл Флендерс має намір виступити свідком проти одного з розбійників, і за це їй пообіцяли скасувати вирок про заслання.

Чутка ця дійшла і до самих грабіжників, і мій чоловік негайно висловив бажання побачитися з місіс Флендерс, яка нібито його знає. Ось тоді-то я і отримала дозвіл відвідати його. Я вбралася в найкращу сукню з усіх, які взяла з собою у в'язницю, закрила обличчя каптуром накидки і в супроводі наглядача вирушила у внутрішній двір.

У перші хвилини мій колишній чоловік мовчав, лише запитав, чи дійсно я знаю його. Я відповіла, змінивши голос: «Так, і дуже добре». Не здогадуючись, хто я така, він знову запитав, де ж ми могли бачитися, і я відповіла: «Між Данстейблом і Брікгіллом», а потім повернулася до наглядача і попросила дозволити мені поговорити з ув'язненим наодинці. Той дозволив і пішов.

Щойно наглядач вийшов, я зачинила двері, скинула каптур і, ледве стримуючи ридання, вигукнула:

— Любий, хіба ти не впізнаєш мене?

Він зблід і довго не міг вимовити ні слова, ніби громом уражений. Потім він сказав: «Дозвольте, я сяду» — після чого опустився на лаву, обхопив голову руками і втупився в підлогу. Я ж розридалася так, що

не могла вимовити ні слова, і лише трохи заспокоївшись, знову повторила:

— Так ти впізнав мене, любий?

— Так,— нарешті відповів він і знову замовк.

Лише через кілька хвилин він підняв на мене очі і кинув:

— Як ти можеш бути такою жорстокою?.. Я не зрозуміла, що він хоче сказати, і відповіла:

— Чому? Чому ти назвав мене жорстокою?

— А хіба це не жорстокість — з'явитися сюди, в це страшне місце, щоб насміятися з мене? Хіба це не образа? Адже тебе я не грабував на великій дорозі!

Тут я зрозуміла, що він уявлення не має про мої негаразди і гадає, що я прийшла в Ньюґейт, щоб дорікнути його зрадою даному слову. У небагатьох словах я квапливо пояснила йому, що з'явилася не образати його і не насміятися над ним, а навпаки — втішити і самій шукати у нього розради. І він легко зрозуміє, про що йдеться, якщо я додам, що моє становище багато в чому гірше, ніж його.

Після цих слів на його обличчі з'явився тривожний вираз, проте він з посмішкою промовив:

— Але хіба таке можливо? Я в кайданах, у Ньюґейті, і двоє моїх товаришів уже відправлені на шибеницю. Що може бути гіршим?

— Ах, милий,— зітхнула я,— у нас мало часу, а розповідати мою сумну повість занадто довго. Але якби ти її почув, то напевно погодився, що моє становище набагато гірше.

— Нізащо не повірю,— похитав головою мій колишній чоловік.— Знай: я чекаю на смертний вирок на найближчій сесії суду!

— Цілком можливо,— заперечила я.— Але я вже засуджена до повішення три сесії тому, і лише виконання вироку відтерміновано. Про що ж тут сперечатися?

Він рвучко схопився з місця, але я взяла його за руку зі словами:

— Досить журитися, любий мій! Сідай і поділимося своїми бідами. Я така ж ув'язнена, як і ти, і коли я розповім тобі всі подробиці, ти переконаєшся, що у мене немає і не було наміру принизити тебе.

Тут я повідала йому все, що вважала доречним про свої пригоди, і закінчила розповіддю, як дійшла до зубожіння і втрапила в якусь зграю, яка і навчила мене злочинському ремеслу. А під час спроби цієї зграї пограбувати будинок одного багатого маклера я була схоплена служницею тільки за те, що наблизилася до дверей, хоча не брала участі в пограбуванні, кинута у в'язницю і, незважаючи ні на що, засуджена до смерті. Однак судді нібито були зворушені моїм безвихідним становищем і замінили смертну кару на заслання.

Далі я сказала, що мені сильно нашкодило те, що у в'язниці мене вважають якоюсь Молл Флендерс, знаменитою злодійкою, про яку всі чули, але ніхто не бачив, але ж йому достеменно відомо, що мене звуть зовсім інакше.

Потім я розповіла про все, що сталося зі мною відтоді, як ми з ним розлучилися, не приховала й того, що бачила його в Брікгіллі, а потім спрямувала погоню, що мчала за ним, хибним шляхом.

Мій колишній чоловік вислухав цю повість, киваючи і поблажливо посміхаючись моїм витівкам, які здавалися невинними дитячими пустощами порівняно з його подвигами. Однак моя розповідь про події в Брікгіллі вразила його.

— Так це ти, люба,— запитав він,— затримала погоню?

— Так,— відповіла я, а потім докладно розповіла, як було насправді.

— Ти врятувала мені життя,— сказав він.— У цьому я бачу руку провидіння. Так дозволь же і мені відплатити тобі тим же: я вирву тебе з Ньюгейта за будь-яку ціну.

Я навідріз відмовилася. Занадто великий ризик, і заради чого? Заради літньої жінки, чиє існування нічого не варто?

— Нехай так,— сказав він,— але до того дня, поки мене не схопили, я більше ніколи не наражався на таку небезпеку, як того разу...

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

Рекомендована література

[Джуд Непримітний](#)

Перейти до категорії
Художня література

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ